

Gemeenten en bezuinigingen

De inmiddels verstreken kabinetsperiode is ook voor de gemeenten geen gemakkelijke geweest. Zij hebben om en nabij f. 2 miljard moeten bezuinigen. Dat de gemeenten ook hún aandeel moesten leveren aan de noodzakelijke bezuinigingen, stond buiten discussie. Wel is van de zijde van de gemeenten vanaf het begin van de operaties de stelling betrokken dat de bezuinigingen naar *evenredigheid* – dat wil zeggen gelijk oplopend met die van de rijksoverheid – zouden dienen plaats te vinden.

Al spoedig bleek dat niet het geval te zijn. Het heeft echter tot begin van dit jaar geduurd alvorens de minister van Financiën met zijn evenredigheidsnotitie kwam, die door de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) vakkundig onderuit is gehaald 1). Duidelijk is toen geworden dat de rijksoverheid zelve bij lange na niet die bezuinigingsinspanning heeft geleverd die wel aan de gemeenten is opgelegd. Zoals bekend kunnen bezuinigingsaanslagen op de gemeenten direct worden 'ingeboekt' als werkelijke bezuinigingen voor de centrale overheidskas.

Bij gebrek aan evenredigheid zijn vooral de vier grote steden – maar niet alleen zij – in grote financiële problemen geraakt. En dat terwijl op vele terreinen van grootstedelijke overheidszorg vernuftige ervaringen zijn opgedaan hoe op een creatieve manier met minder geld kan worden omgesprongen. Maar juist de onevenredigheid in de aanslag heeft er toe geleid dat er voor de *ontwikkeling van beleid* te weinig mensen en middelen konden worden vrijgemaakt. Daardoor hebben de steden onvoldoende kunnen bijdragen aan de opleving van de economie.

Toch staat vast dat voor het economisch herstel de grote(re) steden van beslissend belang zijn. Vanuit die visie hebben de vier grote steden onlangs een memorandum voor het kabinetsbeleid 1986-1990 gepubliceerd onder de titel *Vertrouwen in de stad* 2). Behalve aan vele, omvangrijke problemen wordt ook ruim aandacht besteed aan de (groei)mogelijkheden van de grote steden. Een zeker optimisme over de grote stad is echter alleen gerechtvaardigd wanneer in de komende jaren de grote steden zowel op het punt van bevoegdheden als op het punt van financiën meer armslag krijgen.

Gelukkig ziet het er naar uit dat het inzicht doorbreekt dat in de komende vier jaar de rijksoverheid aan een doelmatige afslanking zal moeten worden onderworpen. Daarbij zou men veel profijt kunnen trekken van de ervaringen

A. Peper

gen die in de grote steden zijn opgedaan. Onderdeel van die afslanking is het afstoten van taken die beter en doelmatiger door de (grote) gemeenten kunnen worden gedaan. Om een dergelijke operatie met enig succes te kunnen doorvoeren heb ik er eerder voor gepleit in dat regeerakkoord op te nemen dat het gemeentefonds jaarlijks met een bepaald percentage (bij voorbeeld 1½%, dit is ongeveer f. 1,5 miljard) wordt verhoogd 3).

Bij de noodzakelijke herordening van overheidstaken – dat leren de (groot-)gemeentelijke ervaringen – is het overigens goed te beseffen dat slogans als 'een terugtrekkende overheid' of 'een slanke overheid' meer verduisteren dan verhelderen. Het gaat er veeleer om vast te stellen waar primaire verantwoordelijkheden liggen. Welke rol men de overheid ook idealiter zou willen toewijzen, feit blijft dat in ons type maatschappij de overheid op haast elk maatschappelijk terrein in beeld komt. Daarvoor is de verwevenheid tussen staat en maatschappij, tussen collectieve en particuliere sector te innig en te gecompliceerd.

Daar waar verantwoordelijkheden goed zijn gedefinieerd, is het mogelijk de overheid in vele gedaanten te zien optreden, soms marginaal, andere keren stimulerend, begeleidend en niet zelden ordenend. Een herwaardering van het overheidsoptreden zal zich vooral moeten laten leiden door de gedachte van een doelmatige dienstverlening. Burgers en instellingen – als waren zij consumenten – zijn vooral gebaat bij een snel en correct overheidsoptreden. Naast decentralisatie naar een overheidsniveau waar veel directere contacten zijn met de burgerij

– de gemeenten – kan voorts worden gedacht aan de instelling van (semi-) publiekrechtelijke organen ('authorities') die binnen politieke randvoorwaarden bepaalde taken te behartigen krijgen. Dit zou een aanmerkelijke ontlasting betekenen van de loodzware Haagse bureaucratie. Dit soort instellingen zou dan ook meer beleidsvrijheid moeten krijgen bij de aanstelling van gekwalificeerd personeel, dat niet noodzakelijkerwijs de status van ambtenaar zou behoeven te krijgen. Zo zijn er meer voorbeelden te noemen die een vernieuwing van het overheids-optreden inhouden.

Bij alle vernieuwing die nodig is, moeten wij ons er voor hoeden de overheid te marginaliseren. Want is het niet opvallend dat zij die de overheid aan de zijlijn willen plaatsen, er vaak als de eersten bij zijn om diezelfde overheid aan te spreken wanneer de continuïteit van bepaalde activiteiten in het gedrang komt? Daarom valt te verwachten dat het verstandige deel van de particuliere sector de belangrijke rol van de overheid op waarde zal weten te schatten.

1) De opvatting van minister Ruding is terug te vinden in *Evenredigheid ombuigingsinspanning van gemeenten en provincies in relatie tot die van het rijk*, Ministerie van Financiën, 30 januari 1986; de reactie (brief) van de VNG is van 10 maart 1986; zie ook de brief van de Raad voor de Gemeente Financiën d.d. 12 maart 1986.

2) Mei 1986.

3) ESB, 12 juni 1985.